

กำเนิดและการพัฒนาการของตลาดนัดในจังหวัดสุรินทร์

The Origin and Evolution of Flea Market in Surin Province.

จักรพงษ์ เจือจันทร์¹

Jakrapong Juajun¹

Received : April 28, 2020; Revised : May 13, 2020; Accepted : May 14, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกำเนิดและการพัฒนาการของตลาดนัดในจังหวัดสุรินทร์ และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของตลาดนัดทั้งในด้านเศรษฐกิจชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่าการค้าในจังหวัดสุรินทร์เริ่มต้นมาจากพ่อค้าชาวจีนโดยการเร่ขายสินค้าไปต่างจังหวัดด้วยกองคาราวานม้าและซื้อสินค้ากลับมาขาย ต่อมาในปี 2469 เมื่อเส้นทางรถไฟตัดผ่านจังหวัดสุรินทร์กองคาราวานจึงสิ้นสุดลง เศรษฐกิจของจังหวัดสุรินทร์มีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีการเกิดขึ้นของตลาดและตลาดนัด เช่น ตลาดนัดโค-กระบือ และตลาดนัดทุก 10 วัน ในปี 2540 เกิดภาวะเศรษฐกิจซบเซา นักธุรกิจส่วนหนึ่งที่ประสบปัญหาขาดทุนได้นำสินค้าไปขายในคลองถมและเร่ขายตามต่างจังหวัดรวมทั้งจังหวัดสุรินทร์ และเกิดเป็นตลาดนัดคลองถมในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยตลาดนัดคลองถมในจังหวัดสุรินทร์เริ่มอย่างเป็นทางการในปี 2547 และได้มีการพัฒนาการเติบโตขยายตลาดนัดคลองถมไปทั่วทุกอำเภอ และในช่วงปี 2546 ได้เกิดตลาดนัดสีเขียวขึ้นเป็นแห่งแรกในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นจังหวัดนำร่องด้านเกษตรอินทรีย์ โดยกลุ่มองค์กรเอกชนและภาครัฐร่วมกันเปิดพื้นที่ให้เกษตรกรมีช่องทางในการสร้างรายได้และเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภคที่นิยมอาหารเพื่อสุขภาพ และแนวคิดตลาดสีเขียวได้ขยายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้เกษตรกรในพื้นที่ได้มีโอกาสในการสร้างรายได้นอกจากนี้ในปี 2558 จังหวัดสุรินทร์ยังได้เปิดตลาดนัดผ้าไหม เพื่อให้กลุ่มช่างทอได้นำผลผลิตมาจำหน่าย ต่อมาปลายปี 2560 กระทรวงมหาดไทยได้จัดโครงการตลาดประชารัฐ ซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อจัดสรรพื้นที่ในการจำหน่ายสินค้าขายให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ การที่มีตลาดนัดเกิดขึ้นมากมายและหลากหลายในจังหวัดสุรินทร์ สะท้อนให้เห็นมิติเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชนได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ (Keywords) : กำเนิดและการพัฒนาการ, เศรษฐกิจชุมชน, ตลาดนัด

Abstract

This article aims to present the origin and development of the flea market in Surin province and points out the importance of the flea market in both the economy of the community and local wisdom. The study found that the trade-in Surin started from Chinese merchants by peddling goods to the provinces by horse caravans and repurchasing them for sale. Later in 1926, when the railway route

passed Surin province, the caravans, therefore, ended. Surin's economy is continuously growing. There is the occurrence of markets and flea markets such as cattle-buffalo markets. The flea markets every ten days. In the year 1997, the economic downturn some businesspersons, who suffered losses have brought products to sell in Khlong Thom and peddled in other provinces, including Surin. Later, it became a Khlong Thom market in various areas throughout the country. The Khlong Thom Market in Surin officially began in 2004 and has developed a growth to expand the Khlong Thom market throughout all districts. During the year 2003, there was a green flea market in Surin province, which is a pilot province for organic agriculture. The private organizations and the government cooperate to open space for farmers to have ways to create income and increase choices for consumers who like healthy food. In addition, the green market concept has expanded to various areas of Surin Province so that farmers in the area have the opportunity to increase their income. In 2015, Surin Province also opened a silk market for the weavers to distribute the products. By the end of 2017, the Ministry of Interior organized a civil state market project, which is an integration between the government and private sectors. To allocate space for the distribution of goods for sale so that the people can survive. There are many flea markets in Surin province. They are reflecting the economic and cultural dimensions of the community as well.

Keywords : Community economy, Flea Market, Origin and Development

บทนำ (Introduction)

ตลาดนัด เกิดขึ้นมาจากเหตุผลหลายประการ เช่น ลักษณะทางกายภาพและสังคมของพื้นที่ ความต้องการโดยภาพรวมของผู้บริโภคมีน้อย การต้องการกำไรของผู้ขาย และเมื่อมีการก่อตั้งตลาดนัดขึ้น ทำให้เกษตรกรในพื้นที่ได้รับความสะดวกสบาย ในการใช้เป็นแหล่งซื้อและขายผลผลิตทั้งภายในและระหว่างท้องถิ่น ส่งผลต่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจของท้องถิ่น อีกทั้งในสังคมเกษตรกรรม จำนวนผู้บริโภคที่จะสนับสนุนการค้าขายมีน้อยเกินไป และมีอำนาจการซื้อและระดับของการเคลื่อนย้ายต่ำ อันเนื่องมาจากการเดินทางขนส่งและการคมนาคม มีไม่เพียงพอ จึงทำให้พ่อค้าจำเป็นต้องเคลื่อนที่เพื่อนำสินค้าไปยังบริเวณชุมชน และในบางพื้นที่เกษตรกรต้องใช้เวลาในการผลิตทำให้ไม่มีโอกาสเดินทางบ่อย เนื่องจากการเดินทางไม่สะดวก เพราะมีระยะทางห่างไกล พ่อค้าจึงนำสินค้าไปจำหน่ายหมุนเวียนในแต่ละพื้นที่ บางบริเวณมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคม โดยเฉพาะใกล้เขตเมืองและแหล่งตั้งถิ่นฐานสำคัญ ตลาดนัดมีการเปลี่ยนแปลงในด้านขนาด โดยตลาดนัดขนาดใหญ่จะลดจำนวนลง ซึ่งตรงกันข้ามกับตลาดขนาดเล็กจะเพิ่มจำนวนขึ้น เพราะการเดินทางเพื่อใช้บริการจากเขตเมืองสะดวก (Krabuansri, 1988 : 13-14)

ตลาดนัดยังเป็นแหล่งบ่มเพาะความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะผู้ค้ารายย่อย ไม่ถูกปิดกั้นในการพัฒนาองค์ความรู้ อีกทั้งยังเป็นแหล่งการจ้างแรงงานที่หลากหลาย จึงช่วยลดการขยายตัวของเศรษฐกิจขนาดใหญ่และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะวิชาการเศรษฐศาสตร์ที่เห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่ควรอยู่บนพื้นฐานของการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจครัวเรือนและเศรษฐกิจชุมชน โดยการส่งเสริมผู้ค้ารายย่อย เพราะเป็นเศรษฐกิจที่มีการปรับตัวมีความยืดหยุ่นสูง ทั้งในแง่ของการใช้แรงงานและเวลาในการใช้แรงงาน นอกจากมูลค่าทางการค้าแล้ว ตลาดยังมีคุณค่าในมิติของการส่งเสริมการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างตลาดขนาดใหญ่กับตลาดขนาดเล็ก ผู้ค้ารายย่อยกับรายใหญ่รวมถึงผู้ค้ารายใหญ่ในตลาดสดและตลาดนัด และตลาดยังมีคุณค่าในมิติของการส่งเสริมพึ่งพาอาศัยกันระหว่างตลาดขนาดใหญ่กับตลาดขนาด

เล็ก ผู้ค้ารายใหญ่และรายย่อย รวมทั้งผู้บริโภคอีกด้วย นอกจากนี้ตลาดนัดที่กระจายตัวตามหมู่บ้านหรือชุมชน ยังเปิดพื้นที่ให้กับเกษตรกรในพื้นที่นำผลผลิตมาจำหน่ายให้กับผู้บริโภค ตลาดนัดจึงมิได้เป็นเพียงตลาดแห่งการแข่งขันเพื่อผู้บริโภคเท่านั้น แต่ยังเป็นตลาดแห่งการพึ่งพาอาศัย เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงซึ่งกันและกันจากการสำรวจตลาดทั้ง 3 แห่ง สินค้าพื้นเมือง เช่น ผักสด อาหารสำเร็จรูป/สำหรับกับข้าว ขนมพื้นบ้าน ปลาชนิดต่าง ๆ ยังเป็นทางเลือกของผู้บริโภคที่จะซื้อหาในตลาดนัด (Thammanee Wong, 2010 : 143-144)

ในประเทศที่กำลังพัฒนา ผู้บริโภคที่ได้รับสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นในการครองชีพมาจากแหล่งกลางถาวร แต่จะได้รับการบริการจากแหล่งกลางชั่วคราวหรือเคลื่อนที่ (Periodic Central Places) ซึ่งจัดหมุนเวียนกันไปตามปฏิทินที่กำหนดไว้แต่ละแห่ง ทำให้เกิดแหล่งกลางชั่วคราวหรือตลาดนัดชั่วคราวขึ้นมา พ่อค้านัดพบกันในสถานที่หนึ่ง โดยบริการให้กับลูกค้าในวันเดียวกัน ดังนั้นการกำหนดเวลาตลาดจึงเกิดขึ้นทำให้แหล่งกลางชั่วคราวเกิดขึ้นด้วย และในวันดังกล่าวผู้ซื้อก็เดินทางมาจากที่ต่าง ๆ เพื่อมารับบริการ (Pongprayoon, 1984 : 44)

จากเอกสารและงานวิจัยหลาย ๆ เรื่อง ชี้ให้เห็นว่าตลาดนัดมีพัฒนาการมาเป็นเวลายาวนาน ในอาณาจักรกรีกซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณที่สำคัญของโลก เรียกตลาดว่า อะกอร่า (agora) ส่วนอาณาจักรโรมันเรียกตลาดว่า ฟอรัม (forum) โดยส่วนใหญ่ตลาดมักตั้งอยู่ใจกลางเมือง เป็นที่พบปะของคนท้องถิ่นและชุมชนใกล้เคียง นอกเหนือไปจากเป็นที่แลกเปลี่ยนและซื้อขายสินค้ากัน ลักษณะของตลาดในระยะแรกจะเป็นแบบตลาดนัด กล่าวคือ มีการซื้อขายสินค้ากันเป็นครั้งคราว หรือตามวันที่กำหนด ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง สินค้าที่นำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนมักเป็นสินค้าตามฤดูกาล เช่น เมล็ดพืช ฝ้าย เสื้อขนสัตว์ หนังสัตว์ ซึ่งสินค้าเหล่านี้พ่อค้าอาจนำมาขายเพียงปีละครั้ง ไม่ได้วางขายอย่างถาวร ส่วนสินค้าที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น อาหาร นม เนย ไข่ พวกพ่อค้าต้องนำมาขายกันเป็นประจำทุกสัปดาห์ (Chiwachaisak, 2006 : 67-69) ตลาดนัดนั้นนอกจากจะมีการจำหน่ายสินค้าทั่วไปแล้ว ก็มักจะมีการนำสินค้าของเก่าหรือสินค้ามือสองมาจำหน่ายด้วย ตลาดนัดจึงมีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษว่า Flea market หรือตลาดของมือสอง ตลาดนัดของเก่า เป็นต้น (Ecc Language Institute, n.d.)

ทั้งนี้ ราชบัณฑิตยสถาน (Royal Institute, 1999 : 433) ให้ความหมายของตลาดนัด ดังนี้ ตลาดนัด น. ที่ชุมนุมเพื่อซื้อขายของต่าง ๆ ซึ่งมีได้ตั้งอยู่เป็นประจำ จัดให้มีขึ้นเฉพาะวันที่กำหนดเท่านั้น

การเกิดตลาดนัดในประเทศไทย มีหลักฐานบันทึกไว้ตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ได้กล่าวถึงตลาดในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งถูกจารึกไว้ในหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 1826 ใจความตอนหนึ่งว่า (Wijitmatra, 1973 : 33-35)

“...เบื้องดินนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีตลาดปสาน
มีพระอนจน มีปราสาท มีป่าหมากพร้าว ป่าหมากกลาง
มีไร่นา มีถิ่นฐาน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก...”

คำว่า “ปสาน” แปลว่า ตลาดที่มีห้องหรือร้านเป็นแถวติดต่อกัน ภาษาเปอร์เซียว่า บาซาร์ ดังนั้น ก็แสดงว่าในกรุงสุโขทัยมีตลาดประจำสำหรับประชาชนซื้อขายสินค้ากัน ตลาดปสานนี้ตั้งอยู่ในย่านชุมชนคน ดังในปรากฏในศิลาจารึกว่า ตอนที่มียตลาดปสานนี้ มีถิ่นฐาน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก นอกจากมีตลาดปสานอันเป็นตลาดประจำแล้ว เชื่อว่าคงมีตลาดชนิดที่เรียกว่า ตลาดนัด คือตลาดที่นัดมาประชุมซื้อขายกันเป็นแห่ง ๆ ตามวันกำหนดข้างขึ้นข้างแรม เหมือนอย่างที่เป็นอยู่ตามต่าง จังหวัดทั่วประเทศไทย

จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคอีสาน ที่มีประชากรประมาณ 1.3 ล้านคน กระจายอยู่ใน 17 อำเภอ ซึ่งนอกจากจะมีตลาดสด และตลาดนัดที่กระจายอยู่ตามแหล่งชุมชนต่าง ๆ แล้ว ยังมีร้านสะดวกซื้อ ร้านมินิมาร์ท ห้างสรรพสินค้า และไฮเปอร์มาร์ท เกิดขึ้นอีกมากมาย โดยเฉพาะทั้งในตลาดที่ประเภท 1

และประเภทที่ 2 ตามนิยามของกระทรวงสาธารณสุข ทั้งนี้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ ได้รวบรวมข้อมูลตลาดทั้ง 2 ประเภท ในปี พ.ศ.2555 พบว่ามีตลาดประเภทที่ 1 หรือตลาดสดที่มีอยู่ในชุมชน จำนวน 13 ตลาด จำนวนแผง 1,437 แผง และตลาดประเภทที่ 2 หรือตลาดนัด จำนวน 65 ตลาด จำนวนแผง 3,150 แผง (Surin Provincial Health Office, 2012)

อนึ่ง บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของตลาดนัด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ภูมิปัญญาชุมชน เป็นสถานที่ในการสร้างรายได้และสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ จากท้องถิ่นหรือคนในชุมชนมาจัดจำหน่ายในตลาดนัด โดยบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย กำเนิดและพัฒนาการของตลาดสด ตลาดนัด และผู้ค้ารายย่อยในภาคอีสาน โดยมีศาสตราจารย์สุวิทย์ อธิศาสดา เป็นหัวหน้าโครงการ โดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) เป็นผู้สนับสนุนทุนวิจัย รางวัลเมธีวิจัยอาวุโส จึงขอขอบคุณ สกสว. มา ณ โอกาสนี้ ทั้งนี้ความเห็นในบทความนี้ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป

บทบาทของภาครัฐกับตลาดนัด

เนื่องจากตลาดเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนทุกระดับ ทุกชนชั้น เพราะนอกจากจะเป็นเรื่องของปากท้องแล้วยังเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับประเทศ และในทุกพื้นที่ ทุกแห่งหนในตำบลของประเทศไทย ล้วนมีทั้งตลาดสดและตลาดนัด ทั้งนี้ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ในหมวด 2 การกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ มาตรา 16 ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองดังนี้ โดยได้ระบุไว้อย่างชัดเจนใน ข้อ 3 ว่า การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้ามและที่จอดรถ (Department of Local Administration, 2013)

ตลาดประชารัฐ

โครงการตลาดประชารัฐเป็นการบูรณาการระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ในรูปแบบประชารัฐ พัฒนาตลาดใหม่และขยายพื้นที่ตลาดที่มีอยู่เดิม ให้ผู้ประกอบการแต่ละกลุ่มประเภทสินค้าในแต่ละระดับทั้งเกษตรกร ผู้มีรายได้น้อย ผู้ประกอบการ หาบเร่ แผงลอย รวมทั้งผู้ประกอบการที่เดือดร้อนจากการไม่มีสถานที่ค้าขาย โดยภาครัฐและภาคเอกชนจะร่วมบูรณาการจัดสรรพื้นที่ในการจำหน่ายสินค้าขายให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2560 ลงมติเห็นชอบในหลักการ ให้ดำเนินโครงการตลาดประชารัฐ ภายใต้ความร่วมมือระหว่างกระทรวงมหาดไทย กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการคลัง กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงคมนาคม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงวัฒนธรรม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร บริษัทประชารัฐรักสามัคคีวิสาหกิจเพื่อสังคม (ประเทศไทย) จำกัด และบริษัท ประชารัฐ รักสามัคคีจังหวัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด โดยบูรณาการตลาดประชารัฐทั้ง 9 ประเภท ภายใต้โครงการตลาดประชารัฐและให้ดำเนินการพร้อมกันตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2560 โดยมีแนวคิดของโครงการคือ 1) ส่งเสริมให้มีพื้นที่การค้าตลาดใหม่ 2) ส่งเสริมให้ประชาชนมีพื้นที่ค้าขายเพิ่มมากขึ้นโดยขยายผลพื้นที่เดิม 3) ส่งเสริมผู้ประกอบการแต่ละกลุ่มประเภทสินค้า (สินค้าเกษตร OTOP SMEs วิสาหกิจชุมชน ร้านอาหาร หาบเร่ แผงลอย) 4) ส่งเสริมผู้ประกอบการแต่ละระดับ 5) ช่วยเหลือผู้ประกอบการที่เดือดร้อนจากการไม่มีสถานที่ค้าขาย 6) ดำเนินการครอบคลุมพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และภูมิภาค 7) เปิดโอกาสผู้ประกอบการในการพัฒนาและแข่งขัน ส่วนแนวคิดของตลาดนัดประชารัฐมีดังนี้ 1) ร่วมบูรณาการทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในรูปแบบตลาดประชารัฐ 2) สร้างพื้นที่ให้ผู้ซื้อและผู้ขายมาพบกันอย่างเป็นธรรมชาติโดยรุกเข้าไปหาผู้ซื้อ 3) ช่วยให้มีการลดต้นทุน

ทางการตลาดอย่างเหมาะสม 4) ภาคเอกชนมีส่วนร่วมเปิดตลาดประชารัฐ โดยเฉพาะผู้ค้า Modern Trade 5) ขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการรายใหม่ ให้แยกจากผู้ประกอบการเดิมอย่างชัดเจน 6) ยกระดับสินค้าทุกประเภทให้มีคุณภาพมาตรฐานที่ปลอดภัย

ทั้งนี้ โครงการตลาดประชารัฐ ได้กำหนดรูปแบบของตลาดไว้ 9 ประเภท ดังนี้ (Office of the Permanent Secretary for Interior. 2017) 1) ตลาดประชารัฐ Green Market 2) ตลาดประชารัฐคนไทยยิ้มได้ 3) ตลาดประชารัฐท้องถิ่นสุขใจ 4) ตลาดประชารัฐ กทม. คืบความสุข 5) ตลาดประชารัฐของดีจังหวัด 6) ตลาดประชารัฐ Modern Trade 7) ตลาดประชารัฐของดีวิถีชุมชน ธ.ก.ส. 8) ตลาดประชารัฐต้องชม 9) ตลาดประชารัฐ ตลาดวัฒนธรรม ถนนสายวัฒนธรรม (Office of the Permanent Secretary for Interior, 2017 : 1-4)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าฝ่ายปกครองและภาครัฐให้ความสำคัญกับตลาดนัดมาทุกยุคทุกสมัย ตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานีสืบเนื่องมาถึงกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน ทั้งนี้ ตลาดนัดไม่เพียงเป็นสถานที่ที่ก่อให้เกิดรายได้ สร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาชมและจับจ่ายใช้สอย ก่อให้เกิดรายได้ต่อประเทศชาติ ในปี 2562 พลตำรวจเอกอัศวิน ขวัญเมือง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ได้ให้ข้อมูลว่ามีนักท่องเที่ยวมาเดินตลาดนัดสวนจตุจักร ในวัน-เสาร์อาทิตย์ ประมาณ 2 แสนคน โดย 70% เป็นคนไทย 70% และต่างชาติ 30% เป็นชาวต่างชาติ โดยมีนักท่องเที่ยวชาวจีน เป็นอันดับ 1 รองลงมาคือนักท่องเที่ยวประเทศในกลุ่มอาเซียน เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ เวียดนาม ส่วนอันดับ 3 คือนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศยุโรป (Marketeer, 2019)

การค้าขายในจังหวัดสุรินทร์

การค้าขายก่อนมีเส้นทางรถไฟตัดผ่าน พ.ศ.2462

จังหวัดสุรินทร์ เป็นจังหวัดที่มีประวัติยาวนานมากกว่า 200 ปี ปรากฏหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณมากมาย กระจายไปทั่วพื้นที่ และมีการทำมาค้าขายมาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยการเก็บป่าและการส่งส่วย ในด้านการเศรษฐกิจการค้า เมืองสุรินทร์มีการค้าขายตามบริเวณชายแดนผ่านช่องเขาพนมดงรักไปยังอาณาจักรกัมพูชา โดยกองคาราวานเกวียนเดินทางครั้งละ 10 เล่ม สินค้าที่สำคัญจากอาณาจักรกัมพูชาคือ ปลาทุกชนิด และสินค้าที่สำคัญของเมืองสุรินทร์คือ เกลือ ทั้งนี้อาณาจักรเขมรมีปลาชุกชุมแถบบริเวณทะเลสาบเมืองเสียมราฐ เมืองพระตะบอง และการเดินทางการค้าในสมัยก่อนต้องอาศัยเดินทางผ่านช่องเขาพนมดงรักสู่อาณาจักรกัมพูชา

ในสมัยอยุธยาเศรษฐกิจเมืองสุรินทร์จึงเสมือนเมืองอื่น ๆ ในภาคอีสาน โดยเฉพาะอีสานตอนใต้ที่มีอาณาเขตติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา มีการค้าขายตลอดแนวชายแดน โดยเฉพาะช่องเขาที่มีการเดินทางไปมาหาสู่กัน โดยมีสินค้าป่า ปลาเหาะ (ปลาร้า, ปลาแดก) และเกลือเป็นสินค้าสำคัญ (Kongsap, 2002 : 70)

การค้าในจังหวัดสุรินทร์สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ประชาชนชาวเมืองสุรินทร์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยการทำนาเป็นหลักนอกจากการทำนาแล้ว ยังมีการปลูกผักสวนครัว ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปลูกพืชไร่ เช่น ฝ้าย ยาสูบ ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ สุกร ไก่ เพื่อบริโภคและใช้สอยภายในครอบครัว ส่วนหมู่บ้านที่อยู่ติดกับคูน้ำคันดินกำแพงเมือง ลำน้ำชี หรือหนองน้ำธรรมชาติ ก็จะมีอาชีพทำการประมง โดยใช้เครื่องมือที่ทำขึ้นเองอย่างง่าย ๆ เช่น แห ไซ ต้ม สวิง

เมืองสุรินทร์มีปลาชุกชุมมาก โดยเฉพาะบริเวณลำน้ำชีไหลไปบรรจบกับแม่น้ำมูลที่เรียกว่า “วังทะลุ” (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอท่าตูม) เมื่อเข้าสู่ฤดูฝน ชาวบ้านจะไปตกปลาตามด้วยห้วย เช่น ห้วยเสนงที่ไหลมาจากเทือกเขาพนมดงรัก ห้วยแก้ว เมืองรัตนบุรี ได้ปลามาคนละหลายหาบ ส่วนที่เหลือก็ต้องเอาไปทำปลาร้า หมู่บ้านที่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ก็จะหา

ประโยชน์จากของป่า ตามบริเวณเทือกเขาพนมดงรัก เช่น น้ำมันยางสำหรับใช้ทำซีได้ เร่ว ครั่ง เห็ด หมอไม้ นอกจากนี้ยังมีการทำหัตถกรรมภายในครอบครัว เช่น การจักสาน การทอผ้า การตีเหล็ก และการทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น สภาพเศรษฐกิจเมืองสุรินทร์ในระยะแรกนี้จึงเป็นเพียงการผลิตเพื่อยังชีพของคนในครอบครัวเท่านั้น หากมีผลผลิตเหลือใช้ก็นำมาแลกเปลี่ยนกัน การค้าในช่วงนี้จึงเป็นแบบการค้าแบบแลกเปลี่ยน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เงินตราแทบไม่มีความสำคัญต่อการดำรงชีพ เพราะสามารถผลิตสินค้าเพื่ออุปโภคและบริโภคได้เองโดยไม่ต้องซื้อหาจากที่ใด (Kongsap, 2012 : 91-94)

การค้าขายในจังหวัดสุรินทร์ในช่วงปี พ.ศ.2462 ก่อนเส้นทางรถไฟตัดผ่าน มีชาวจีนอพยพชื่อ นายเป็ง แซ่เฮง เดินทางจากโคราชจนถึงสุรินทร์ เพื่อมาหาญาติชื่อนายกาน่า แซ่จิ่ง มีร้านค้าอยู่แถวสี่แยกหลักเมืองซึ่งเป็นย่านการค้าแห่งแรกของจังหวัดสุรินทร์ โดยเปิดเป็นร้านรับซื้อสินค้าพื้นเมือง จำพวก ข้าวเปลือก วัว ควาย ซีได้ หมู เพื่อไปขายที่โคราช และนำสินค้าจากโคราชกลับมาขายในสุรินทร์ และนายกาน่า ได้นำสินค้าของป่าที่รับซื้อจากชาวบ้านในสุรินทร์ บรรทุกใส่เกวียนเป็นกองคาราวานสินค้า พร้อมลูกหาบราว 20 คน นำสินค้าไปขายที่ด่านเกวียน โดยใช้เวลาเดินทางรวม 4 วัน เมื่อค้าขายเสร็จก็เดินทางต่อเข้าโคราชเพื่อซื้อสินค้าจำพวก หมาก รองเท้า ผ้าด้ายดิบ มาขายต่อที่สุรินทร์ ใช้เวลาเดินทางกลับรวม 2 วัน ต่อมาในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2469 เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในเมืองสุรินทร์ เนื่องจากมีเส้นทางรถไฟตัดผ่านเมืองสุรินทร์ ทำให้การเดินทางและการคมนาคมสะดวกขึ้น เส้นทางการค้าแบบกองเกวียนคาราวานเดินทางจากสุรินทร์ไปโคราชจึงได้ยุติลง (Worasethasin, 2005 : 29-31)

จากบันทึกนี้จะเป็นรูปแบบการค้าขายแบบตลาดนัดในช่วงแรกของพ่อค้าจากเมืองสุรินทร์ ที่เดินทางไปค้าขายถึงโคราช

การค้าหลังเส้นทางรถไฟตัดผ่าน พ.ศ. 2469

เมื่อรถไฟตัดผ่านจังหวัดสุรินทร์ในปี พ.ศ. 2469 ความเจริญก็เริ่มหลั่งไหลเข้ามา โดยได้มีชุมชนชาวจีนด้านทิศเหนือทางรถไฟ เรียกว่า “เขียโหล่วเฮี้ยโป้ว” เปิดเป็นย่านการค้าเปิดรับซื้อสินค้าพื้นเมืองจากชาวบ้าน ในช่วงนี้ชาวบ้านเริ่มทำการค้าขายเป็นแล้ว จึงมีกองเกวียนคาราวานจากหมู่บ้านต่างจากทางเหนือของจังหวัดสุรินทร์ เช่น จากอำเภอยางชุมน้อย อำเภอนาหว้า เดินทางนำสินค้ามาขายในตัวเมือง เมื่อขายสินค้าได้เงินแล้ว ก็จะข้ามทางรถไฟมาซื้อสินค้าในย่านห้วยโหล่วหรือตึกโกย ด้านทิศใต้ทางรถไฟ เพื่อนำสินค้าไปขายในหมู่บ้านของตน และในปี พ.ศ. 2503 สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีโครงการตัดถนนสายโชคชัย-เดชอุดม ทำให้มีรถยนต์เข้ามายังจังหวัดสุรินทร์ได้สะดวกขึ้น การขนส่งสินค้าจึงเป็นอย่างคึกคักแพร่หลายไปทั่วทุกมุมเมือง รูปแบบการค้าขายในย่าน “เขียโหล่วเฮี้ยโป้ว” จึงเต็มไปด้วยร้านรับซื้อขายสินค้าจากชุมชน การค้าทางฝั่งทิศเหนือทางรถไฟจึงเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ชาวบ้านที่นำสินค้าขาย เมื่อได้เงินก็จะซื้อสินค้ากลับไปขายที่ชุมชนของตน (Worasethasin, 2005 : 36)

ส่วนรูปแบบการค้าขายของชุมชนในช่วงปี พ.ศ. 2500 ชีวิตของชาวบ้านดำรงอยู่ด้วยการไม่ต้องใช้เงินตรา หากินจากป่าจากทุ่ง ข้าวของต่าง ๆ นิยมแลกเปลี่ยนกัน เช่น ปั้นหม้อดินเอาไปแลกข้าว เอาเกลือมาแลกข้าว ชีวิตของชาวบ้านส่วนใหญ่อาศัยแบ่งปันกันกิน ผู้ที่เปิดร้านขายของในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นคนจีน มีการขายเอาเงินบ้าง แลกสินค้ากับข้าวเปลือกข้าวสารกันบ้าง หาราคาตัวละสลึง ตัวละห้าสิบสตางค์เท่านั้น พวกสินค้าที่เอาไปจำหน่ายในหมู่บ้านก็มีเกลือ น้ำมันก๊าด ไม้ขีดไฟ สบู่ ยาแก้ไอ ยาแก้ลงท้อง ขนمْ เสื้อ กางเกง จอบ ทั้งนี้การทำการเกษตรสมัยก่อนชาวนาแถบนี้ใช้แค่เสียมเป็นหลัก จอบนี้เพิ่งมีใช้ภายหลังเมื่อไม่นานมานี้เอง และ วิทยุ โทรทัศน์ ถนนก็ไม่มี มีแต่ทางเกวียน ไม่มีไฟฟ้าใช้ได้จุดให้เกิดแสงสว่าง ชาวบ้านก็นำน้ำตาลปีบจากอ้อยได้เอง พวกมิด ขวาน ส่ว เคียว สามารถทำเองได้หมด การค้าขายสิ่งแลกเปลี่ยนเหล่านี้นี้ระหว่างหมู่บ้านเรื่อยมา ที่ไปค้าขายไกล ๆ ก็คือไปค้าขายกับคนกัมพูชา โดยนั่งเกวียนไปกันหลาย ๆ คัน ขนสินค้าไปคือเกลือ ขากลับก็เอา ปลาแห้ง ปลาร้า ไข่ปลา มาขายในหมู่บ้าน (Keandeaw, 1991 : 99-112)

ตลาดนัดในจังหวัดสุรินทร์

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นถึงพัฒนาการด้านค้าในจังหวัดสุรินทร์ ที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา การค้าขายในยุคนี้จะเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้ากันมากกว่าใช้เงินตรา กระทั่งมาถึงช่วงก่อนมีรถไฟตัดผ่าน ได้มีพ่อค้าชาวจีนจากสุรินทร์ นำสินค้าที่รับซื้อจากชาวบ้านในชนบท โดยเป็นกองเกวียนคาราวานเดินเท้าไปขายที่ด่านเกวียน โคราชโดยใช้เวลาเดินทางราว 4 วัน ซึ่งน่าจะเป็นการค้าในรูปแบบตลาดนัดกลุ่มแรก ๆ ของพ่อค้าจากจังหวัดสุรินทร์ หลังจากมีทางรถไฟตัดผ่านจังหวัดสุรินทร์ ในช่วงปี พ.ศ.2469 กองคาราวานเดินเท้าจึงสิ้นสุดลง

และจากบันทึกของอาจารย์ทวน สมศรีสมาน อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านหนองขาว ตำบลระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับงานฉลองปราสาทศีขรภูมิไว้ว่า ก่อน พ.ศ. 2492 เมื่อถึงเดือนห้า ชาวบ้านโดยกรมอำนาจความสะดวกของหลวงพ่อบัณฑิต ได้ช่วยกันทำความสะอาดบนฐานของปราสาท และจัดให้มีการทำบุญสวดมนต์ที่หน้าปราสาท อยุธยาพระพุทธรูปที่อยู่ในปราสาทออกมาตั้งให้คนสรงน้ำ ก็ทำมาจนเป็นประจำทุกปีต่อมาเมื่อนายอำเภอเอนต์ ประพิตร์ภา มาดำรงตำแหน่งนายอำเภอศีขรภูมิ (พ.ศ.2593-2595) จึงยื่นมือเข้ามาช่วยจัดงานและให้เรียกว่า “งานฉลองปราสาท” เป็นงานที่ยิ่งใหญ่ เป็นงานของนายอำเภอ ข้าราชการทุกแผนกต้องมาช่วยจัด กำนันผู้ใหญ่บ้านทุกตำบล หมู่บ้านต้องมาช่วย งานยิ่งใหญ่จริง ๆ มีมวยสังมาจากต่างจังหวัด เช่น วีรศักดิ์ ลูกสุรินทร์, สุข ปราสาท หินพิมาย มีลำตัดส่งมาจากกรุงเทพฯ มีโขนมาจากกรมศิลปากร มีเครื่องบินของกองทัพอากาศมาลงให้คนข้างขึ้น และฝูงบินโดโรรมมาโดดให้ชม มีการประกวดสาวงามประจำตำบล ฯลฯ สถานที่จัดงาน เคยจัดออกร้านรอบบริเวณสระสี่เหลี่ยม เคยจัดประกวดแข่งเรือของชาวบ้านโดยใช้เวทีสระสี่เหลี่ยม เป็นงานที่ดังมาก เมื่อก่อนนี้ที่อำเภอศีขรภูมิไม่มีสามล้อ แต่พอมาถึงเดือนที่จะมีงาน สามล้อจากสุรินทร์ก็ทยอยมาเพื่อรับจ้างในงาน และชาวบ้านก็เห็นเป็นสีสัน ดูเป็นที่คึกคัก เงินรายได้ที่จัดได้ก็เป็นเรื่องของทางอำเภอ มีเงินมามอบให้ทางวัด วัดก็รับเอาเท่าที่ได้และก็เก็บสะสมเอาไว้สร้างโบสถ์ เงินที่ได้ในระยะแรก ๆ ไม่ได้ขายบัตรผ่านประตู คือ เอาบาตรมาตั้งไว้ที่ทางเดินผ่านคนมาเที่ยวงานก็ใส่บาตรคนละสลึง ทำสิบสตางค์หนึ่งสองบาท ก็พอใช้จ่าย แต่กาลเวลาต่อมา เมื่อมีการจ้างของมาเล่นแฟงขึ้น จึงมีการเก็บค่าผ่านประตู (Spirit of Surin, 2019) ถ้าจากตามบันทึกของอาจารย์ทวน ก็จะเป็นรูปแบบของเทศกาลประจำปีที่มีการออกร้านจำหน่ายสินค้าถือเป็นตลาดนัดประจำปี ตามประเภทของตลาดนัดที่ วาณี เรื่องดิลกรัตน์ (Ruangdilokrat, 1988 : 31-33) ได้แบ่งประเภทไว้กล่าวคือ เป็นตลาดนัดในเทศกาลประจำปี (Market - Fair) ซึ่งจะจัดเพียงปีละครั้ง ตามงานวัดหรือเทศกาลประจำปีของท้องถิ่นและมีระยะเวลาเกิน 1 สัปดาห์ ซึ่งต่อมาตลาดนัดประจำปีในลักษณะนี้ได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในทุกเทศกาลในจังหวัดสุรินทร์ เช่น เทศกาลงานช้างและงานช้างแฟร์ประจำปีของจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งจัดขึ้นในเดือนพฤศจิกายนของทุกปี โดยจัดครั้งแรกในปี พ.ศ. 2503 และครบรอบ 60 ปี ในปี พ.ศ. 2563 นั่นก็หมายความว่าตลาดนัดประจำปีของจังหวัดสุรินทร์มีมานานกว่า 60 ปีแล้วหากนับจากงานฉลองปราสาทศีขรภูมิ นอกจากนี้ งานเทศกาลประจำปีของแต่ละอำเภอในจังหวัดสุรินทร์ ก็จะมีการออกร้านและมีตลาดนัดลักษณะนี้เกิดขึ้นหมุนเวียนกันไปในทุกปี แต่แต่ละครั้งก็จะใช้เวลา 3-12 วัน ขึ้นอยู่กับพื้นที่และความนิยมของผู้คน โดยเฉพาะงานช้างแฟร์สุรินทร์จะมีตลาดนัดประจำปียาวนานถึง 12 วัน

นอกจากตลาดนัดประจำปีที่ได้กล่าวไปแล้ว ในบทความนี้ผู้เขียนจะขอแบ่งตลาดนัดที่ยังคงมีกิจกรรมการค้าขายที่ดำเนินต่อเนื่องมาตามยุคตามสมัย โดยแบ่งเป็น 2 ช่วงหลักคือตลาดนัดก่อน พ.ศ. 2540 และตลาดนัดหลัง พ.ศ. 2540

ตลาดนัดจังหวัดสุรินทร์ก่อนปี พ.ศ. 2540

ตลาดนัดทุก 10 วัน ซึ่งถือเป็นตลาดนัดที่เกิดขึ้นในจังหวัดสุรินทร์ก่อนปี พ.ศ. 2540 และเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปคือ ตลาดนัดที่ผู้ค้าเร่ขายตามวันทีลงท้ายด้วยเลขต่าง ๆ โดยนับตามระบบปฏิทินทางสุริยคติ นำมาใช้จัดตารางเวลาตลาดนัด เช่น ที่อำเภอศีขรภูมิจะมีตลาดนัดทุก 10 วัน ในวันทีลงท้ายด้วย 1, 11, 21 และ 31 เป็นต้น ซึ่งตลาดนัดในลักษณะนี้จะกระจายไปตามอำเภอต่าง ๆ ที่มีประชากรหนาแน่น ยกเว้นในอำเภอเมืองสุรินทร์ ซึ่งมีตลาดและร้านค้าตั้งจำนวนมาก

อยู่แล้ว ทั้งนี้ ในช่วงนั้นร้านค้าต่าง ๆ ในแต่ละอำเภอมีไม่มากนักและสินค้าที่มีจำหน่ายในท้องถิ่นก็จะเป็นสินค้าที่มีจำกัดไม่เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน อีกทั้งเส้นทางคมนาคมและการเดินทางเพื่อเข้ามาซื้อสินค้าในตัวจังหวัดก็เป็นเรื่องยากลำบาก ซึ่งผู้คนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ก็เป็นเกษตรกรที่ต้องใช้เวลาในการประกอบอาชีพ การเดินทางเข้าไปเพื่อซื้อของในตัวจังหวัดแต่ละครั้ง ก็อาจใช้เวลาทั้งวันและมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ตลาดนัดจึงเป็นทางเลือกของคนในชุมชน ซึ่งพ่อค้าจะจะเข้าใจและเข้าถึงผู้บริโภค การนำสินค้าไปจำหน่ายในแต่ละครั้งนั้นก็จะเป็นไปตามกลไกความต้องการผู้บริโภค โดยสินค้าที่ผู้ค้าจะนำไปขาย เช่น เสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน อาหาร ผัก ผลไม้ เครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร เป็นต้น และสถานที่เปิดเป็นตลาดนัด จะเป็นแหล่งชุมชนใกล้เส้นทางคมนาคมหรือหน่วยงานราชการ เช่น บริเวณสนามหน้าที่ว่าการอำเภอ หรือบริเวณลานกว้าง ใกล้ ๆ กับตลาดสด เป็นต้น และตลาดนัดทุก 10 วันยังคงดำรงมาถึงปัจจุบัน แต่รูปแบบของสินค้าก็เปลี่ยนไปตามกลไกทางการตลาด

นอกจากตลาดนัดที่ให้บริการสินค้าทั่วไปดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว ในช่วงนี้จังหวัดสุรินทร์ ยังมี “ตลาดนัดโค-กระบือ” ซึ่งเปิดดำเนินการมานานก่อนปี 2540 เช่น ตลาดนัดโค-กระบือ ที่อำเภอศีขรภูมิ ติดถนนเส้นสุรินทร์-ศีขรภูมิ ก่อนถึงตัวอำเภอศีขรภูมิ 2 กิโลเมตร โดยเปิดทุกวันพฤหัสบดีและวันเสาร์ เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรและพ่อค้าในโค-กระบือมาซื้อขายแลกเปลี่ยน เกษตรกรก็ขายเพื่อเป็นรายได้นำไปใช้จ่ายในครอบครัว พ่อค้าก็ซื้อไปขายต่อหรือชำแหละขายให้กับผู้บริโภค เป็นการสร้างรายได้สร้างกำไรในอีกต่อหนึ่ง เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในชุมชน และในปัจจุบันตลาดนัดโค-กระบือ ก็ยังดำเนินกิจกรรมอยู่ และมีการขยายกิจกรรมของตลาดไปอีกในพื้นที่อื่น ๆ ของจังหวัดสุรินทร์ เช่น ตลาดนัดโค-กระบือตำบลเทนมีย์ อำเภอเมืองสุรินทร์ ตลาดนัดโค-กระบือจึงเป็นตลาดนัดที่สะท้อนภาพวิถีการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัดสุรินทร์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรได้เป็นอย่างดี

ตลาดนัดในจังหวัดสุรินทร์หลังปี พ.ศ. 2540

ตลาดคลองถม เมื่อครั้งเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ.2540 หรือที่รู้จักกันในชื่อวิกฤตต้มยำกุ้ง บรรดานักธุรกิจผู้ประกอบการ พ่อค้า แม่ค้าที่ประสบปัญหาวิกฤตในครั้งนั้น บางคนก็นำสินค้าไปขายที่ตลาดคลองถม กรุงเทพมหานคร และมีนักธุรกิจที่เคยรับเหมาก่อสร้างคนหนึ่ง ที่ธุรกิจล้มทั้งระบบ ต้องเอาของที่เหลือจากการก่อสร้าง ออกเรขายตามตลาดคลองถม เพื่อแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ต่อมาก็เริ่มมองหาโอกาสของทางธุรกิจนอกเมืองหลวง จึงได้ขยายขยายแนวคิดของตลาดคลองถมออกสู่ต่างจังหวัด โดยตระเวนออกเรขายต่างจังหวัดไปเรื่อย ๆ และตั้งชื่อตลาดให้สอดคล้องกับตลาดคลองถมที่ตนเองเคยไปเริ่มต้นการเป็นพ่อค้า โดยตลาดนัดทุกแห่งที่เรขายยังคงมีชื่อ “คลองถม” เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจง่ายขึ้นถึงบริบทของตลาด ทั้งนี้กระแสตอบรับตามต่างจังหวัดดีมากและให้การต้อนรับตลาดนัดดีขึ้น มีคนท้องถิ่นเข้ามาร่วมขาย เมื่อตลาดเริ่มเติบโตมาก จึงคิดบริหารจัดการในรูปแบบของตลาดให้เป็นระเบียบ เพราะก่อนหน้านี้ตลาดนัดเป็นไปในลักษณะการจอดเปิดท้ายรถขายของกันตามริมถนน ทำให้กีดขวางการจราจร จึงได้เลือกมาปักหลักเป็นตลาดนัดที่ถาวรอยู่ที่จังหวัดสุรินทร์ ในช่วงปี 2547 โดยใช้ชื่อว่า “ตลาดนัดสัญจรคลองถม – บ้านหม้อ2” ของทีมงานคุณอรุณ การเปิดตลาดนัดแบบถาวรครั้งแรกนั้น ได้ใช้พื้นที่ในค่ายวีรวัฒน์โยธิน ซึ่งเป็นค่ายทหาร (ปัจจุบันเป็น มณฑลทหารบกที่ 25 (มทบ. 25) จังหวัดสุรินทร์) ด้านที่ติดกับถนนใหญ่สายสุรินทร์-ปราสาท โดยเปิดให้บริการในวันเสาร์ การเปิดตลาดนัดในค่ายทหารทำให้ผู้คนได้มีโอกาสเข้าไปในค่ายทหารมากขึ้น และเมื่อตลาดติด ผู้คนนิยมเดินตลาดนัด จึงได้เพิ่มวันเปิดตลาดนัดขึ้นอีกในวันอาทิตย์และวันพุธ รวมวันที่เปิดตลาดนัดในค่ายวีรวัฒน์โยธิน เป็น 3 วัน มีบรรดาพ่อค้า แม่ค้า ในพื้นจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งผู้ค้าเร่ เข้ามาร่วมค้าขายกันมากมาย เนื่องจากเก็บค่าเช่าพื้นที่ในราคาที่ไมสูงมากนัก ทำให้ตลาดนัดคลองถมแห่งนี้มีสินค้าที่หลากหลาย ทั้งข้าวของเครื่องใช้ เสื้อผ้าทั้งของใหม่และของมือสอง ตลอดจนอาหารการกิน ทั้งนี้พบว่าผู้ค้ามีรายได้ตั้งแต่หลักพันบาทจนถึงหลักหมื่นบาท ทำให้มีเงินรายได้สะพัดในจังหวัดสุรินทร์ สร้างรายได้ให้ผู้ค้ารวมกว่าวันละ 3 แสนบาท ซึ่งผู้ค้าที่มาขายส่วนใหญ่ก็เป็นคนในจังหวัดสุรินทร์ และละแวกใกล้เคียง ทำให้มีเงินหมุนเวียนใน

ชุมชน ส่งผลให้ GDP ของจังหวัดมีการเติบโต เพราะมีการนำเงินออกมาใช้จ่ายใช้สอย ชื้อมา ขายไป จังหวัดก็มีรายได้มากขึ้น จากการเสียภาษี ทั้งทางตรง และทางอ้อม สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี (Khun Aut, 2019; INN News, 2016; Nationtv, 2559)

ปัจจุบันการค้าขายในตลาดนัดสัญจรคลองถม-บ้านหม้อ2 ในค่ายวีรวัฒน์โยธิน อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และได้ขยายพื้นที่บริการออกไปมากกว่า 30 จุด ทั่วทุกมุมเมืองในจังหวัดสุรินทร์ รวมไปถึงจังหวัดบุรีรัมย์ และนอกจากตลาดสัญจรคลองถม บ้านหม้อ2 ที่บริหารงานโดยทีมงานคุณอรุณแล้ว ยังมีตลาดคลองถมในลักษณะเดียวกันนี้กระจายไปตามทุก ๆ พื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์ ส่วนหนึ่งมาจากนโยบายของภาครัฐที่ต้องจัดหาตลาดให้กับชุมชน ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของตลาดนัดที่กลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตของผู้คน

ตลาดนัดสี่เหลี่ยม (2546) ตลาดนัดสี่เหลี่ยมเมืองสุรินทร์เริ่มก่อตั้งและดำเนินการมาตั้งแต่วันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2546 โดยมีผู้ริเริ่มและผลักดันคือกลุ่มสุรินทร์เสวนา ซึ่งประกอบด้วยเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานส่งเสริมและพัฒนาด้านเกษตรกรรมทางเลือก สิ่งแวดล้อม เด็กสตรีและสุขภาพองค์กรรวม รวมทั้งภาคประชาชนในจังหวัดสุรินทร์ การดำเนินการตลาดนัดสี่เหลี่ยมเมืองสุรินทร์ มีเป้าหมายเพื่อสร้างตลาดทางเลือกเพื่อให้เกษตรกรและคนในเมือง ให้มีสุขภาพที่ดี โดยสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรจังหวัดสุรินทร์สุรินทร์ผู้ทำเกษตรอินทรีย์ได้นำผลผลิตมาจำหน่ายโดยตรงให้กับผู้บริโภค และทำให้เกษตรกรรายย่อยที่ทำเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดสารพิษสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ ด้วยรายได้สัปดาห์ละ 2,000-3,000 บาท โดยที่คนในครอบครัวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต ทำให้แรงงานที่เคยอพยพไปหากินต่างถิ่นจำนวนไม่น้อยเริ่มทยอยกลับมาประกอบอาชีพที่บ้าน และเมื่อถึงวันเสาร์ก็นำผลผลิตของตน รวมทั้งผลผลิตจากพื้นที่ป่าชุมชนที่สามารถเก็บเกี่ยวพืชผักนานาชนิด ไข่แดง แผลงต่าง ๆ สัตว์น้ำ เช่น กบ ปลา จากห้วยหนองคลองบึง รวมถึงผลิตภัณฑ์จากชุมชน เดินทางเข้าเมืองไปจำหน่ายยังตลาดนัดสี่เหลี่ยม ซึ่งกลายเป็นแหล่งอาหารที่ปลอดภัยให้คนในเมืองสุรินทร์ เน้นการส่งเสริมวิถีการอยู่การกินของท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความยั่งยืนของธรรมชาติ มีความเกื้อกูลระหว่างคนเมืองและชนบท ทั้งนี้คณะทำงานผู้ก่อตั้งตลาดนัดสี่เหลี่ยมมีแนวคิดในการนำพื้นที่สาธารณะ มาใช้จัดตลาดนัดสี่เหลี่ยมเพื่อใช้ประโยชน์ในการสร้างพื้นที่สาธารณะให้กับชาวสุรินทร์ เป็นพื้นที่แห่งการพบปะแลกเปลี่ยน ไปมาหาสู่ เป็นพื้นที่จัดงานเสวนาทางวิชาการทั้งเรื่องการเมืองและการเมือง รวมถึงเป็นเวทีในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ตลาดนัดสี่เหลี่ยมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญหนึ่งที่จะต่อรองกับระบบเศรษฐกิจใหญ่ที่ผูกขาด ด้วยการสร้างระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง-พึ่งกันเองในระดับท้องถิ่น ในสถานการณ์ที่ภาคเกษตรกรรมไทยกำลังอยู่ในฐานะเป็นเบี้ยล่างและถูกกลืนกินจากระบบเกษตรเคมี

ทั้งนี้ การใช้พื้นที่ตลาดนัดสี่เหลี่ยมได้มีการประสานงานขอใช้สถานที่จากเทศบาลเมืองสุรินทร์เพื่อจัดตลาดนัดในครั้งแรก โดยได้รับการสนับสนุนให้ใช้พื้นที่สวนรัก ด้านหน้าเวทีไพทสราญเป็นสถานที่จัดตลาดนัดสี่เหลี่ยมและดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปี 2551 ได้มีการย้ายสถานที่จัดตลาดนัดมาอยู่บริเวณบริเวณสนามรอบหน้าองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ (Chusakul, 2013; Trimakkah, 2012 : 9-11)

ปัจจุบัน รูปแบบของตลาดนัดสี่เหลี่ยมกำลังขยายตัวไปอย่างกว้างขวาง สู่การจัดตั้งทั้งในระดับอำเภอ ตำบล อย่างเช่นที่จังหวัดสุรินทร์ มีการขยายจากระดับจังหวัดสู่ระดับอำเภอแล้วไม่น้อยกว่า 6-7 แห่ง เช่น ตลาดกรีน ม.มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ และตลาดเขียวเขียว ลานวัฒนธรรมถนนคนเดิน อำเภอสังขะ เป็นต้น

ภาพที่ 1 ตลาดนัดสีเขียวที่จัดบริเวณหน้าเวทีไพทสราญ เทศบาลเมืองสุรินทร์
ที่มา : Juajun (2008)

กรีน ม. ตลาดนัดในมหาวิทยาลัย (2556)

ตลาดกรีน ม. ซึ่งเป็นตลาดนัดที่เกิดจากความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น คือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ และกลุ่มเกษตรกรในท้องถิ่น เมื่อปี 2556 โดยเปิดเป็นตลาดนัดที่จัดจำหน่ายสินค้าประเภทผลผลิตทางการเกษตร อาหารสำเร็จรูป โดยเฉพาะอาหารพื้นบ้านและผักพื้นบ้านที่เป็นผักอินทรีย์ ปลอดภัยปราศจากสารเคมี ซึ่งเป็นจุดขายของตลาดแห่งนี้ โดยผู้ขายจะมีทั้งเกษตรกรในพื้นที่และผู้ค้ารายย่อยที่เร่ขาย ผู้ค้าส่วนใหญ่จะมาจากนอกเขตเทศบาลและจากต่างอำเภอ นอกจากนี้ตลาดแห่งนี้ยังเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้า OTOP เช่น ผ้าไหมพื้นเมือง เครื่องประดับหัตถกรรมพื้นบ้าน ทำให้ชุมชนมีโอกาสได้ภูมิปัญญาท้องถิ่นออกมาสู่สาธารณะผ่านตลาดนัด นอกจากนี้ยังมีหนังสือเก่าและสินค้ามือสองให้เลือกซื้อ สำหรับเวลาเปิดบริการโดยประมาณเริ่มตั้งแต่ 06.00 น. ไปจนกระทั่ง 13.00 น. และในพื้นที่ของตลาดยังมีส่วนที่เป็นที่นั่งสำหรับรับประทานอาหาร มีเวทีสำหรับจัดกิจกรรมด้านสาธารณะต่าง ๆ ที่หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกสามารถมาขอใช้บริการได้ มีสนามเด็กเล่นที่ให้บริการ และในช่วงปี 2558-2559 ได้ขยายโซนตลาดน้ำราชมงคลเพิ่มเติมเพื่อรองรับความต้องการของผู้ใช้บริการ และสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับชาวสุรินทร์และนักท่องเที่ยวทั่วไป เมื่อถึงวันเปิดตลาดนัด ผู้ค้ารายย่อยซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในชนบท ก็จะทำอาหารพื้นบ้าน หรือนำผลผลิตในชุมชนมาแปรรูป เช่น ปลาทอด ปลาหย่าง น้ำพริก เป็นต้น เมื่อสินค้าที่ใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยผู้ค้าและคนในครอบครัวเป็นแรงงาน สินค้าที่นำมาจำหน่ายจึงมีราคาถูก อีกทั้งอาหารพื้นบ้านส่วนใหญ่แล้วจะเป็นอาหารเชิงสุขภาพที่ไม่ปนเปื้อนสารเคมี ทำให้ผู้บริโภคส่วนใหญ่พึงพอใจ ตลาดกรีน ม. แห่งนี้จึงได้รับความนิยมจากทั้งผู้บริโภคในพื้นที่และนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

ภาพที่ 2 การแปรรูปผ้าไหมจากชุมชนเป็นหน้ากากจำหน่ายในตลาดกรีน ม.

ที่มา : Juajun (2020)

จากภาพที่ 2 ในช่วงการเกิดโรคระบาดโควิด19 ทำให้เกิดการขาดแคลนหน้ากากอนามัยไปทั่วโลก จากวิกฤตครั้งนี้ ผู้ผลิตผ้าไหมพื้นเมืองในจังหวัดสุรินทร์จึงได้โอกาสในการแปรรูปผ้าไหมโดยการตัดเย็บเป็นหน้ากากเพื่อใช้เองและจำหน่ายให้กับคนในชุมชนและได้นำมาจำหน่ายในตลาดกรีน ม. ซึ่งได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเป็นอย่างดี

ตลาดเขียวเขียว อำเภอสงขะ (2557) เกิดขึ้นจากโดยดำริของนายอำเภอสงขะในขณะนั้นคือนายกฤษฎา แก้วสองเมือง ร่วมกับองค์กรภาครัฐและเอกชน เมื่อปี 2557 ที่ต้องการให้เกษตรกรในพื้นที่มีรายได้ โดยการนำผลผลิตทางการเกษตรที่เน้นการทำเกษตรแบบอินทรีย์ปลอดสารเคมี และผลิตภัณฑ์ชุมชน มาจำหน่ายที่บริเวณลานจอดรถหลังที่ว่าการอำเภอสงขะ โดยครั้งแรกเปิดเฉพาะวันศุกร์ เริ่มตั้งแต่ช่วง 13.00 น. ไปจนกระทั่งประมาณ 20.00 น. และในยังไม่มีการเก็บค่าเช่าพื้นที่กับลูกค้า ในระยะเริ่มแรกมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการประมาณ 50 คน ซึ่งในครั้งแรกนั้นเรียกตลาดแห่งนี้สั้นๆ ว่า “ตลาดเขียวเขียว”

ในปีงบประมาณ 2558 ตลาดเขียวเขียวได้ปรับกิจกรรมเป็น ตลาดวัฒนธรรม ถนนสายวัฒนธรรม และมีหน่วยงานจากภาครัฐในท้องถิ่นเข้าร่วมตามนโยบาย เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสงขะ เทศบาลตำบลสงขะ สภาวัฒนธรรมอำเภอสงขะ จากความร่วมมือเพื่อการขับเคลื่อนชุมชนตามนโยบายของรัฐบาลนี้เอง ทำให้มีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการเพิ่มมากขึ้นกว่า 100 ราย และได้เริ่มเก็บค่าแผงขายสินค้า 20 บาทต่อแผง เพื่อบำรุงค่าไฟฟ้าและการจัดการขยะ และในช่วงการเปิดตลาดในวันศุกร์จะมีการจัดกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม โดยสภาวัฒนธรรมอำเภอสงขะ เช่น การประกวดดนตรีพื้นเมืองของเยาวชน การจัดนิทรรศการสินค้าชุมชน การประกวดสุนทรพจน์ ฯลฯ เป็นต้น ทำให้ตลาดแห่งนี้ นอกจากจะเป็นสถานที่จำหน่ายอาหารพื้นบ้านและผลผลิตทางการเกษตรจากชุมชนแล้ว ยังเป็นสถานที่เผยแพร่ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นในอีกทางหนึ่ง ต่อมาในช่วงปลายปี 2560 รัฐบาลมีนโยบายโครงการตลาดประชารัฐ ซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในรูปแบบประชารัฐ ตลาดเขียวเขียวก็ได้เข้าร่วมโครงการ ทำให้มีผู้ใช้บริการตลาดแห่งนี้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปี 2561 ตลาดแห่งนี้จึงได้เปิดบริการขึ้นมามาก 1 วันคือวันอังคารช่วงบ่ายถึงค่ำ แต่จะไม่มีกิจกรรมบนเวที ส่วนชื่อของตลาดนั้นมีชื่อเรียกที่หลากหลาย เช่น หลังจากเข้าร่วมตลาดประชารัฐแล้ว มีชื่อว่า “ตลาด

ประชากรฐานวัฒนธรรมถนนคนเดินตลาดเขียวเขียวสังขะ” ส่วนป้ายทางเข้าตลาดด้านทิศใต้ เขียนว่า “ตลาดวัฒนธรรมถนนคนเดินอำเภอสังขะ” ส่วนชื่อเรียกของตลาดนั้น จะมีชื่อเรียกที่ติดปากว่า “ตลาดเขียวเขียว”

ตลาดนัดผ้าไหม (2558) จังหวัดสุรินทร์ เป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงในด้านผ้าไหม ดังปรากฏในคำขวัญของจังหวัดที่ว่า “สุรินทร์ ถิ่นช้างใหญ่ ผ้าไหมงาม ประคำสวย ร่ำรวยปราสาท ผักกาดหวาน ข้าวสารหอม งามพร้อมวัฒนธรรม” และผ้าไหมส่วนใหญ่ก็ผลิตจากคนในท้องถิ่นที่เป็นเกษตรกร ใช้เวลาว่างจากการทำไร่ทำนา มาปลูกหม่อน เลี้ยงไหมและทอผ้าจากที่ทอไว้ใช้เองกระทั่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ และตลาดที่ผู้ขายนำมาขายก็คือตลาดนัดสีเขียวในวันเสาร์ และตลาดกรีน ม. วันอาทิตย์ และจากการที่มีกลุ่มทอผ้าไหมจำนวนมากนี้เอง จังหวัดสุรินทร์โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุรินทร์ จึงได้เปิดตลาดนัดผ้าไหมขึ้นมาโดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2558 เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตผ้าไหม ได้นำผ้าไหมมาจำหน่ายให้กับผู้ที่สนใจ โดยจัดขึ้นในวันเสาร์แรกของทุกเดือน ในช่วงแรกที่เปิดนั้นได้ปิดกั้นการจราจรบนถนนจิตรบำรุงระหว่างศาลากลางกับ อบจ.สุรินทร์ เพื่อให้ชาวบ้านที่อยู่ต่างอำเภอ นำผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ชุมชนมาจำหน่าย และได้รับการตอบรับจากผู้สนใจเป็นอย่างดี ต่อมาในภายหลังได้รับการร้องเรียนจากผู้ใช้รถใช้ถนน จึงได้ย้ายขึ้นไปวางจำหน่ายที่บริเวณลานจอดรถด้านหน้าศาลากลางจังหวัดสุรินทร์ ทำให้ไม่ค่อยได้รับความนิยมต่อทั้งผู้ค้าและผู้บริโภค แต่ก็ยังคงมีชาวบ้านนำผ้าไหมมาจำหน่ายอยู่ในทุกนัด

ตลาดประชารัฐจังหวัดสุรินทร์ (2560) จากหลักการและแนวคิดของตลาดประชารัฐ โดยกระทรวงมหาดไทย ที่จัดรูปแบบตลาดทั้งหมด 9 รูปแบบซึ่งขับเคลื่อนโครงการผ่านสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดแต่ละแห่ง ในส่วนของจังหวัดสุรินทร์ พบว่ามีการดำเนินโครงการตลาดประชารัฐคนไทยยิ้มได้ ทั้งสิ้น 61 ตลาด และตลาดขยายผลหมู่บ้านท่องเที่ยวอีก 17 ตลาด (Surin Community Development Office, 2020) รวมทั้งสิ้น 79 ตลาด ครอบคลุมทั้ง 17 อำเภอ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าภาครัฐให้ความสำคัญกับตลาดที่มีส่วนในการขับเคลื่อนทั้งในด้านเศรษฐกิจชุมชน ภูมิปัญญาชุมชน และก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน โดยมีโครงการตลาดประชารัฐเป็นกลไกในการเชื่อมโยง

ตลาดนัดกับมูลค่าทางเศรษฐกิจ

จากงานวิจัยกำเนิดและพัฒนาการของตลาดนัดและผู้ค้ารายย่อยในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งผู้เขียนได้ทำการเก็บข้อมูลในตลาดนัด 3 แห่ง คือ ตลาดเขียวเขียว อำเภอสังขะ จำนวน 61 ราย ตลาดนัดคลองถม อำเภอชุมพลบุรี จำนวน 63 ราย และ ตลาดกรีน ม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จำนวน 113 ราย ในส่วนของรายได้นั้น พบว่า ผู้ค้าทั้ง 3 ตลาด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรมาก่อนและผันตัวเองมาเป็นผู้ค้ารายย่อย โดยมีพื้นที่ตลาดนัดเป็นจุดเริ่มต้นในการเป็นผู้ค้า และเมื่อเห็นว่ามีรายหมื่นทุกวันและดีกว่าการทำเกษตร ก็เลยยึดอาชีพค้าขายเป็นอีกอาชีพหนึ่ง เพราะการค้าในตลาดนัดนั้นไม่ได้ทำทุกวัน วันเวลาที่เหลือก็ทำการเกษตรและนำผลผลิตมาจำหน่ายในวันที่มีตลาดนัด (Juajun, 2020 :136-137, 164) และจากข้อมูลพบว่า ผู้ค้าส่วนใหญ่มีกำไรเฉลี่ยดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กำไรของผู้ค้าในตลาดนัด

ตลาดนัด	จำนวนผู้ค้า	กำไรเฉลี่ย	รวม
ตลาดเขียวเขียว	61	733.60	44,749.60
ตลาดคลองถม	63	1,038.88	65,449.44
ตลาดกรีน ม.	113	1,963.45	221,869.85
รวม	237	3735.93	332,068.89

จากตารางที่ 1 กำไรของผู้ค้าในตลาดนัด พบว่า ตลาดเขียวเขียว ผู้ค้ามีกำไรเฉลี่ย 733.60 บาท และกำไรเฉลี่ยรวมต่อตลาด 44,749.60 บาท ตลาดคลองถม ผู้ค้ามีกำไรเฉลี่ย 1,038.88 บาท และกำไรเฉลี่ยรวมต่อตลาด 65,449.44 บาท และตลาดกรีน ม. และมีกำไรเฉลี่ย 1,963.45 บาท และกำไรเฉลี่ยรวมต่อตลาด 221,869.85 บาท

จะเห็นได้ว่า ตลาดนัดแต่ละแห่งสามารถสร้างรายได้ให้กับผู้ค้า เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งจากข้อมูลของตลาดนัดที่ผู้เขียนได้ทำการสำรวจพบว่ามีตลาดนัดกระจายอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดสุรินทร์ทั้ง 17 อำเภอ แต่ละอำเภอก็มีตลาดนัดมากน้อยต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทของท้องถิ่น ซึ่งนั่นก็หมายถึงว่าในการเปิดตลาดนัดแต่ละครั้งนั้น จะมีเงินหมุนเวียนทั้งในท้องถิ่นและผ่านไปยังผู้ค้าเข้าไปสู่ระบบที่ใหญ่ขึ้น จากเศรษฐกิจชุมชนเข้าไปสู่ในระบบเศรษฐกิจของประเทศต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิดา ธรรมมณีวงศ์ (Thammanee Wong, 2010 : 143-144) พบว่า มูลค่าการค้าในตลาดสดและตลาดนัดในเขตเทศบาลนครปฐมปี 2548 มีปริมาณการค้าในตลาดถึงกว่า 2 หมื่น 8 พันล้านบาทต่อปีหรือนับเป็นร้อยละ 23 ของ GDP ในจังหวัดนครปฐม ตัวเลขเหล่านี้เป็นเครื่องชี้ว่าตลาดสดและตลาดนัดในเขตเทศบาลมีส่วนทำให้เศรษฐกิจท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง นอกจากมูลค่าทางการค้าแล้ว ตลาดยังมีคุณค่าในมิติของการส่งเสริมการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างตลาดขนาดใหญ่กับตลาดขนาดเล็ก ผู้ค้ารายย่อยกับรายใหญ่

สำหรับตลาดนัดที่มีอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ในช่วงปี 2563 ที่ยังคงดำเนินการอยู่ และขยายตัวไปตามอำเภอต่าง ๆ นั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมโดยสอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตลาดนัดในจังหวัดสุรินทร์

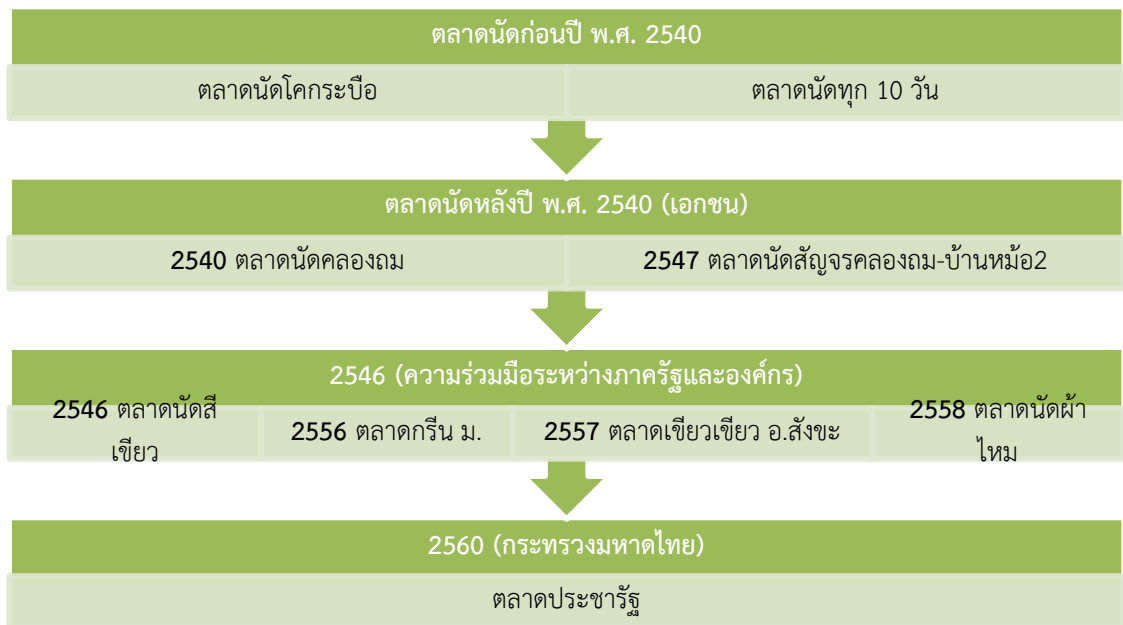
ที่	อำเภอ	ตลาดนัดคลองถม (ช่วงเย็น/สถานที่ขาย)	ตลาดนัดทุก 10 วัน (ช่วงเช้า/สถานที่ขาย)	ตลาดนัดสีเขียว (เวลา/สถานที่)
1	เมืองสุรินทร์	(จันทร์, พุธ/สี่แยกโอคิว) (อังคาร, ศุกร์/สี่แยกหนองเต่า) (พุธ, เสาร์, อาทิตย์, ค่ายวีรวัฒน์โยธิน)		เสาร์ (เช้า/อบจ) อาทิตย์ (เช้า/ม.ราชมงคล)
2	ศีขรภูมิ	ศุกร์ (ข้างวินัยคาร์แคร์)	1,11,21,31 (ตรงข้าม ปตท.)	-
3	สังขะ	พฤหัสบดี (บขส.ใหม่)	7/17/27 (ถนนบริเวณตลาดสด)	อังคาร/ศุกร์ (เย็น/ที่ว่าการอำเภอ)
4	ปราสาท	ศุกร์ (สี่แยกไฟแดงปราสาท)	5/15/25 (สี่แยกไฟแดงปราสาท)	-
5	ชุมพลบุรี	พฤหัสบดี (ข้างตลาดสด)	1/11/21 (ข้างตลาดสด)	-
6	ท่าตูม	พุธ (หน้าที่ว่าการอำเภอ)	9 /19 /29 พุธ (หน้าที่ว่าการอำเภอ)	พฤหัสบดี (เช้า/ที่ว่าการอำเภอ)
7	รัตนบุรี	อังคาร (หน้า อบต.บ้านธาตุ) พฤหัสบดี (หน้าวัดกลาง) พุธ/อาทิตย์ (ข้างที่ว่าการอำเภอ)	10/20/30 (หน้าวัดกลาง)	-
8	จอมพระ	อาทิตย์ (ข้างไปรษณีย์)	3/13/23 (ถนนบริเวณตลาดสด)	-
9	เขวาสินรินทร์	พุธ (ตลาดประชารัฐข้างอาคาร OTOP) พฤหัสบดี (ข้างศาลาประชาคม) อาทิตย์ (หน้าสหกรณ์)	-	-
10	กาบเชิง	เสาร์ (บขส.ใหม่)	6 /16 /26 (บขส.ใหม่)	-
11	พนมดงรัก	มีทุกวันยกเว้นวันพุธและอาทิตย์ (ลานบ้านรุน)	-	-
12	บัวเชด	พุธ (หน้าที่ว่าการอำเภอ)	8/18/28 (หน้าที่ว่าการอำเภอ)	-

ตารางที่ 2 ตลาดนัดในจังหวัดสุรินทร์ (ต่อ)

ที่	อำเภอ	ตลาดนัดคลองถม (ช่วงเย็น/สถานที่ขาย)	ตลาดนัดทุก 10 วัน (ช่วงเช้า/สถานที่ขาย)	ตลาดนัดสีเขียว (เวลา/สถานที่)
13	ลำโรงทับ	เสาร์ (ข้างตลาดสดเทศบาล)	8/18/28 (บริเวณที่ของเอกชน)	-
14	โนนนารายณ์	จันทร์, พุธ (ข้างวัดอีสาน)	-	-
15	สนม	พุธ (ตรงข้ามตลาดสด)	2/12/22 (หน้าที่ว่าการอำเภอ)	-
16	ลำดวน	อังคาร (ตลาดเทศบาล)	-	-
17	ศรีณรงค์	อังคาร, ศุกร์ (หน้า ธกส.)	-	-

ที่มา : Juajun (2020)

จากตารางที่ 2 แสดงการจัดตลาดนัดในพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งพบว่ามีการจัดในทุกอำเภอ ซึ่งในบางอำเภอมีทั้งตลาดคลองถมและตลาดนัดทุก 10 วัน ซึ่งเป็นตลาดนัดที่ดำเนินการโดยภาคเอกชน และตลาดนัดสีเขียวที่ดำเนินการโดยภาครัฐร่วมกับองค์กรเอกชน และนอกจากนี้แล้ว ยังมีตลาดนัดที่หมุนเวียนจัดตามตำบลต่าง ๆ ของจังหวัดสุรินทร์ ตามนโยบายภาครัฐที่ให้ อบต.ทุกแห่งดำเนินการจัดตลาดในชุมชน แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของตลาดนัดได้เป็นอย่างดี จากที่กล่าวมาถึงกำเนิดและพัฒนาการของตลาดนัดในจังหวัดสุรินทร์ ได้นำมาเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กำเนิดและพัฒนาการของตลาดนัดจังหวัดสุรินทร์

บทสรุป (Conclusion)

ตลาดนัดในจังหวัดสุรินทร์มีกำเนิดจากพ่อค้าชาวจีนในช่วงปี พ.ศ.2462 โดยเปิดเป็นร้านรับซื้อสินค้าพื้นเมือง ที่รับซื้อจากชาวบ้านในสุรินทร์ บรรทุกใส่เกวียนเป็นกองคาราวานสินค้า เพื่อไปขายที่ด่านเกวียน โคราช และนำสินค้าจากโคราชกลับมาขายในจังหวัดสุรินทร์ และในปี พ.ศ.2469 เส้นทางรถไฟตัดผ่านจังหวัดสุรินทร์ การเดินทางด้วยกองคาราวานจึงสิ้นสุดลง การมีเส้นทางรถไฟทำให้เศรษฐกิจของจังหวัดสุรินทร์เริ่มเฟื่องฟู เริ่มมีการค้าขายกันอย่างคึกคัก มีการเกิดขึ้น

ของทั้งตลาดสดและตลาดนัด ทั้งนี้ตลาดนัดแห่งแรกในจังหวัดสุรินทร์นั้นไม่ปรากฏหลักฐานว่าเกิดขึ้นที่ใด ในบทความนี้ได้แบ่งพัฒนาการของตลาดนัดเป็น 2 ช่วงคือ ก่อนปี พ.ศ.2540 และหลังปี พ.ศ.2540 โดยก่อน พ.ศ. 2540 ตลาดนัดในจังหวัดสุรินทร์จะมีอยู่ 2 ลักษณะคือ ตลาดนัดโค-กระบือ และตลาดนัดทุก 10 วัน ต่อมาในหลัง พ.ศ.2540 เกิดภาวะเศรษฐกิจซบเซา ทำให้เกษตรกรจำนวนมากต้องประสบปัญหาขาดทุน จึงนำสินค้าของเก่ามาเรขายที่ตลาดคลองถม และขยับขยายมาเป็นตลาดนัดเปิดท้ายขายของเร่ไปตามจังหวัดต่าง ๆ และตลาดคลองถมแห่งแรกของจังหวัดสุรินทร์เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2547 ที่ค่ายวีรวัฒน์โยธิน ต่อมาได้ขยายกิจการแตกแขนงออกไปอีกหลายแห่งในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียง และนอกจากตลาดคลองถมที่เน้นการขายสินค้าที่เป็นข้าวของเครื่องใช้และสินค้ามือสองแล้ว จังหวัดสุรินทร์ซึ่งเป็นจังหวัดนำร่องด้านเกษตรอินทรีย์ ได้มีกลุ่มองค์กรเอกชนร่วมกับภาครัฐ ได้เปิดตลาดนัดสีเขียวขึ้นมาในปี พ.ศ. 2546 เพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะให้กับเกษตรกรในท้องถิ่นได้นำผลผลิตมาจำหน่ายในวันเสาร์ที่บริเวณสวนรัก และได้ขยับขยายมาที่ อบจ.สุรินทร์ ในปี พ.ศ. 2551 ตลาดแห่งนี้จึงเป็นสถานที่สร้างรายได้อีกทางหนึ่งให้กับเกษตรกรและเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภคที่นิยมอาหารเพื่อสุขภาพ ซึ่งแนวคิดตลาดนัดสีเขียวนี้ได้ขยายผลไปยังตลาดกรีน ม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ ซึ่งได้เปิดตลาดนัดขึ้นในปี พ.ศ.2556 นอกจากตลาดในตัวเมืองแล้ว ที่อำเภอสังขะยังได้จัดตลาดนัดเขียวเขียว ในปี พ.ศ. 2557 เพื่อให้เกษตรกรได้มีช่องทางในการจัดจำหน่ายเช่นเดียวกัน และในปี พ.ศ. 2558 จังหวัดสุรินทร์ยังได้เปิดตลาดนัดผ้าไหม โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้ ตลาดนัดที่ดำเนินการโดยภาครัฐล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรได้นำผลผลิตด้านภูมิปัญญามาสร้างรายได้ และเป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาชุมชนในอีกทางหนึ่ง

ต่อมาปลายปี พ.ศ. 2560 กระทรวงมหาดไทยได้จัดโครงการตลาดประชารัฐ ซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้ผู้ประกอบการแต่ละกลุ่มประเภทสินค้าในแต่ละระดับทั้งเกษตรกร ผู้มีรายได้น้อย ผู้ประกอบการ หาบเร่ แผงลอย รวมทั้งผู้ประกอบการที่เดือดร้อนจากการไม่มีสถานที่ค้าขาย โดยภาครัฐและภาคเอกชนจะร่วมบูรณาการจัดสรรพื้นที่ในการจำหน่ายสินค้าขายให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ จะเห็นได้ว่าภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับตลาดเป็นอย่างมาก เพราะตลาดนอกจากจะเป็นช่องทางหนึ่งในการสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น ยังเป็นการต่อยอดทางภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นด้านหัตถกรรมพื้นบ้านหรืออาหารพื้นบ้าน เป็นต้น ในส่วนผู้บริโภคนั้นการมาตลาดนัดนอกจากจะมาเพื่อจับจ่ายใช้สอยแล้ว บางส่วนยังถือว่าเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนที่มีอยู่ในตลาดนัด เช่น ตลาดนัดสีเขียว, ตลาดกรีน ม. และตลาดเขียวเขียว ตลาดนัดจึงไม่เพียงแต่ตลาดนัดเพื่อเป้าประสงค์ทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่มีภูมิปัญญา ความคิดสร้างสรรค์แฝงอยู่ในทุกพื้นที่ของตลาดนัด

เอกสารอ้างอิง (References)

- Chiwachaisak, W. (2006). "Market". In *Encyclopedia for youth*. Vol. 28 : (59-87). Bangkok: Amarin Printing and Publishing. [In Thai]
- Chusakul, S. (2013). "Surin Green Market, Edible democracy." [Online]. Available: <https://eshann.com/3040/ตลาดนัดสีเขียว-สุรินทร์/>. Retrieved 27 October 2019. [In Thai]
- INN News. (2016). "Khlom Thom Surin Market, income of 300,000 baht per day." [Online]. Available: <https://www.sanook.com/news/2064766/?fbclid=IwAR15TKq2CtE1K3gpkJHPcYXaG4D3lyPblZWfNR-0kZe86dqWp4fpW97-wg>. Retrieved 1 November 2019. [In Thai]
- Juajun, J. (2020). *The Origin and Evolution of Flea Market and Small Traders in Surin Province*. Bangkok : Thailand Research Fund. [In Thai]

- Keandeaw, M. (1991). **Isan lifestyle (Special edition)**. Surin: Committee on Religion for Surin Development. [In Thai]
- Khun Aut. (2019, August 16). Market manager. Interview. [In Thai]
- Kongsap, S. (2001). **Study the history of Sangkha Political and administrative.Economic society during 1759-1966**. Surin: Surindra Rajabhat Institute. [In Thai]
- Krabuansri, K. (1988). **Rural Periodic Markets in Northern Thailand: A Case Study in Chiangmai-Lampang Area**. A Thesis for the degree of Master degree of Science in Geography. Chiangmai University. [In Thai]
- Marketeer, O. (2562). "Competing anything but competing with the charm of Chatuchak Weekend Market is not easy." [Online]. Available: <https://marketeeronline.co/archives /120135>. Retrieved 1 November 2019. [In Thai]
- MGR Online. (2557). "Let's get to know Khlong Thom Market before ending the second hand market.Thailand." [Online]. Available: https://mgronline.com/smes/detail/9570000142542?fbclid =lwAR13hSGiJs5ql97_fZRil-lfuxSzpAyVg_ZM1PCPUx0CMkxhDE3yRezFmwc. Retrieved 27 October 2019. [In Thai]
- Nationtv. (2559). "Quality of life "Khlong Thom market" mobile supermarket ," [Online]. Available: <https://www.nationtv.tv/main/content/378516447/>. Retrieved 1 November 2019. [In Thai]
- Office of the Council of State. (2013). "Establishing decentralization plans and procedures for local government organizations, Act, 1999," [Online].Available: <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/ %A1100/%A1100-20-9999-update.pdf>. Retrieved 5 May 2020. [In Thai]
- Office of the Permanent Secretary for Interior. (2017). "A guide to the implementation of the civil state market project." [Online]. Available: ttp://km.moi.go.th/km/50_market/market1.pdf. Retrieved 5 May 2020. [In Thai]
- Pongprayoon, C. (1984). Urban Geography. Bangkok: Thai watana Panich Publishing. Ecc Language Institute. (n.d.). "Flea Market," [Online]. Available: http://www.ecc.ac.th/m /knowledge_detail.php?id=188&fbclid=lwAR1 nhShXdOuYzWK4Mggv6Rz029Ef0n4pr BU8pbKe4tuFdqPvaezXADuAC4. Retrieved 1 November 2019. [In Thai]
- Royal Institute. (1999). **Royal Institute Dictionary 1999**. Bangkok: Nanmee Book Publications. [In Thai]
- Ruangdilokrat, V. (1988). **Travel Pedlar Circuit in Periodic Markets: A case study of Changwat Nakhon Pathom and Contiguous Areas**. A Thesis for the degree of Master of Arts Department of Geography Graduate School. Chulalongkorn University.
- Spirit of Surin. (2019). "Sikhoraphum Sanctuary Celebration." [Online]. Available: <https://www.facebook.com/kradandumononline/photos/pcb.1378111198998626/1378109798998766/?type=3&theater>. Retrieved 5 May 2020. [In Thai]
- Surin Community Development Office. (2020). "Report form for the operation of the provincial marketing promotion program 2020"

- Surin Provincial Health Office. (2012). **the data of Market type 2, Surin province, 2012.**
- Thammanee Wong, S. (2010). Marketplaces: The Construction of National Economy with the Economic and Cultural Areas. In **Silpakorn University Journal**. 30(2) : 131-148. [In Thai]
- Trimakkah, T. (2012). **Green Market, Mueang Surin.** Surin: Kasetniwet Community Foundation. [In Thai]
- Wijitmatra, K. (1973). **Thai trade history.** Phra Nakhon: Bamrungasan. [In Thai]
- Worasethasin, P. (2005). "Chinese way of life of Surin community". In **MUANGBORANJOURNAL**. 31(1) : 20-29. [In Thai]

